

Vlees en zuivel

SCOPE

Vlees en zuivel bevat alle soorten dierlijke producten; vlees en vleesproducten alsook zuivelproducten en eieren.

Relevante CPV-codes: 15XXXXXX-X

RISICO'S

MENSENRECHTEN: HOOG RISICO

De belangrijkste risico's binnen de veeteeltindustrie betreffen veiligheid en gezondheid. Het werk in deze sector is vaak fysiek zwaar, repetitief en potentieel gevaarlijk door het gebruik van onder meer messen en zaagmachines. Daarnaast lopen werknemers het risico op het oplopen van ziekten, zoals vogelgriep. Veel arbeiders in deze industrie zijn migranten of tijdelijke krachten, wat betekent dat ze geen loondoorbetaling ontvangen bij ziekte of ongevallen. Grootschalige veeteelt gaat vaak gepaard met herlocatie van lokale gemeenschappen of het vernietigen van hun leefmilieu. In Europa zijn er regelmatig problemen met schendingen van arbeidsomstandigheden in, bijvoorbeeld, slachthuizen, maar minder systematisch dan in lage- of midden inkomelanden. Daarnaast worden lokale gemeenschappen die in de buurt leven van vleesverwerkende industrie blootgesteld aan schadelijke producten die vrijkomen bij de productie en verwerking van vlees, als gevolg van de hoge uitstoot van stikstofgas en fijnstof, en hebben ze een hoger risico op besmetting met dierziektes zoals Q-koorts.

MILIEU: HEEL HOOG RISICO

Het waterverbruik in de productie van vlees en zuivel is aanzienlijk hoog, bijvoorbeeld om 1 liter melk te produceren is in België gemiddeld [700 liter water](#) nodig. Bovendien worden uitgestrekte landgebieden en bossen vaak opgeofferd voor veeteelt, zowel voor graasgebieden als voor de productie van veevoer, zoals soja. In de EU importeren we deze soja als voedsel voor de veeteelt. Inspecties in de veeteeltsector onthullen regelmatig tekortkomingen op het gebied van dierenwelzijn, waaronder ontoereikend voedsel en water, overbezetting tijdens transport en in stallen, gebrek aan ventilatie, ontoereikend nestmateriaal, en verwaarlozing van dieren. Tijdens het slachtproces vormt onvolledige verdoving het grootste risico. De veeteeltsector behoort tot de grootste uitstoters van broeikasgassen, voornamelijk methaan. Maar ook de productie van soja, die de basis vormt voor veevoeder, zorgt voor aanzienlijke extra broeikasgasemissies. Volgens de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) is de veeteelt verantwoordelijk voor 14,5 procent van de totale wereldwijde uitstoot van broeikasgassen. Daarnaast

stoten vlees- en zuivel verwerkende bedrijven ook grote hoeveelheden stikstofgas en fijnstof uit. Hierdoor hebben vlees- en zuivelproducten de meest significante klimaatimpact binnen de voedselindustrie.

MARKTMATURITEIT

CIRCULARITEIT: HOOG

De analyse van de circulaire opportuniteiten vereist een geïntegreerde benadering met daarbij aandacht voor systeemeffecten tussen verschillende voedingsproducten. Sommige producten kunnen immers beter andere producten vervangen. Groenten, fruit en graanproducten met een natuurlijke bron van eiwitten (zoals noten en peulvruchten) kunnen bijvoorbeeld vlees en zuivel vervangen. In [Vlaanderen](#), [Wallonië](#) en [Brussel](#) zijn er goede bronnen van hoe steden en lokale gemeenten duurzame voeding aanbestedingen kunnen doen. Aankoopbeleid kan verduurzamen op vier gebieden: het eten zelf (meer regionaal, seizoensgebonden, biologisch, dierenwelzijn); de verpakking (herbruikbaar, zo weinig mogelijk plastic); transport (fiets, elektrisch, boot, vliegtuig); en tot slot de reststromen (voedseloverschotten en niet-eetbare overschotten). Een dieet met minder bewerkt voedsel, of meer plantaardige eiwitten verlagen aanzienlijk de druk op het milieu. Het productieproces van plantaardige eiwitten (zoals peulvruchten) is namelijk efficiënter en vraagt minder grondstoffen dan de productie van dierlijke eiwitten. De druk op het milieu kan verminderen door de aankoop van landbouwproducten af te stemmen op de seizoenen en door te kiezen voor lokaal geteelde producten. Andere aandachtspunten zijn het gebruik van verpakkingen zoveel mogelijk te reduceren en te kiezen voor biologisch geteelde producten. Het beperken van voedselverspilling vormt een laatste belangrijke pijler binnen de circulaire economie.

SOCIALE ECONOMIE: LAAG

In België zijn er maatwerkbedrijven die duurzame zuivel en vlees gebruiken in hun bereidingen en cateringactiviteiten. Opvallend is dat de productie van vlees en zuivel binnen de sociale economie veelal door coöperaties wordt uitgevoerd, eerder dan door specifieke maatwerkbedrijven. België heeft een rijke geschiedenis van coöperatief ondernemerschap, en enkele coöperaties, waaronder Milcobel, een zuivelcoöperatie, hebben een groot internationaal bereik. De opkomst van duurzame zuivel wordt gestimuleerd door Europese regelgeving. Aanbestedingen van voedingsproducten uit de sociale economie dragen eveneens bij aan een duurzamere landbouw en bevorderen de consumptie van lokale producten met kortere productieketens.

DUURZAME TOELEVERINGSKETENS: HOOG

Als een gevolg van toenemende druk vanuit de wetgever, de markt, en investeerders, is de vlees- en zuivelindustrie de laatste jaren steeds alerter geworden voor risico's doorheen haar keten.

- **Individuele bedrijven** beschikken steeds vaker over een beleid inzake verantwoord ondernemen of duurzaam aankopen. Ze doen ook steeds vaker beroep op **digitale platformen** als Ecovadis, Prowave, Assent, Moody's en Integrity Next om zowel hun eigen duurzaamheidsprestaties als die van leveranciers te monitoren. Hoewel digitale platformen een antwoord bieden op een reële nood in de markt, worden ze vaak gekenmerkt door een gebrek aan transparantie, en gaan ze gepaard met een reële kost.
- Naast individuele acties zien we ook steeds meer actie op sectorniveau. Sommige multistakeholder initiatieven zijn specifiek gericht op de veeteeltsector, anderen zijn algemener en omvatten de gehele landbouwsector. **BioWallonie** is een vzw ontstaan uit het Plan de développement de la production biologique en Wallonie à l'horizon 2030. BioWallonie is de overkoepelende organisatie voor de

biologische sector in het Waalse Gewest en omvat alle professionele spelers: productie, verwerking, distributie, catering (collectief en commercieel) en verkooppunten. **BioForum Vlaanderen** zet zich in voor de promotie van biologische producten en de samenwerking tussen alle actoren in de biologische waardeketen. Het focust daarmee op de gehele landbouwsector, maar omvat ook veeteelt. BioForum zetelt in verschillende advies organen op zowel nationaal als Europees niveau en verdedigt op die manier de belangen van biologische boeren, producenten en handelaars. Het **Better Chicken Commitment** (BCC) richt zich op dierenwelzijn binnen de pluimveesector. Het ontwikkelt leidraden en normen waaraan bedrijven kunnen voldoen. Belangrijke aspecten voor BCC zijn onder andere de leefomstandigheden van de kippen waaronder voldoende grote nestbakken; verbod op kooien; aandacht voor de gezondheid van de kippen; en een verbod op pijnlijke ingrepen. Daarnaast vraagt BCC dat bedrijven zo transparant mogelijk zijn over hun toeleveringsketen. Hoewel het BCC Amerikaans is, vindt het zijn weg al in op de Europese en Belgische markt. **FairCOOP** is een coöperatie van Belgische melkboeren die samen streven naar eerlijke prijzen en duurzame landbouwpraktijken, waarbij zowel milieu als sociale aspecten aandacht krijgen. Onder het merk **FAIREBEL** verkopen zij allesoorten melkproducten. **Global Roundtable for Sustainable Beef** (GRSB) is een internationaal overlegplatform voor een breed scala aan stakeholders in de vleesindustrie. Producenten, verwerkingsbedrijven, retailers, belangenorganisaties, NGO's en andere multistakeholderinitiatieven werken samen om tools en normen te ontwikkelen voor duurzame praktijken in de rundvleesproductie. **European Roundtable for Beef Sustainability** is een multistakeholder initiatief tussen Europese veetelers, verwerkingsbedrijven, retailers, NGO's en andere stakeholders. Het legt zich toe op het verduurzamen van de waardeketen van rundproducten aan de hand van richtlijnen van onder andere de GRSB. **Global Agenda for Sustainable Livestock** (GASL) is nog zo'n partnerschap tussen stakeholders in de veeteeltsector. De GASL concentreert zich op mondiale voedselzekerheid en gezondheid, gelijkheid en groei, grondstoffen en klimaat.

- Vlees- en zuivelproducten met het label **EU-biologisch** voldoen aan milieueisen gezet door de EU. Gecertificeerde boeren mogen onder andere alleen gebruik maken van natuurlijke bestrijdingsmiddelen (bv. natuurlijke vijanden) om ziektes en plagen te weren. Ze maken daarnaast geen gebruik van kunstmest en dieren krijgen biologisch voer, waarvan het overgrote deel uit de EU moet komen. Biologisch-erkende veeteeltboeren voldoen aan strenge normen voor dierenwelzijn (bijvoorbeeld vrije uitloop). Biologische boeren zetten zich verder ook in voor een duurzaam beheer van natuur en verrichten praktijken om deze in stand te houden (zoals bodembehoud en waterbeheer). **On the way to PlanetProof** zet zich in voor milieuaspecten. Het stelt eisen met betrekking tot de toegestane hoeveelheid uitstoot van broeikasgassen, het gebruik van groene stroom en dierenwelzijn. Bovenstaande keurmerken zijn slechts enkele voorbeelden uit de lange lijst aan certificeringen voor landbouwproducten. In de buurlanden kan bijvoorbeeld ook verwezen worden naar gelijklopende initiatieven als het **EKO-keurmerk**, **Demeter**, **Agriculture Biologique**, **Soil Association**, **Naturland** en **Bioland**. **Belbeef** is een vzw die verschillende schakels van de rundsvleesketen samenbrengt om kwaliteitsvol en duurzaam rundsvlees op de markt te brengen en te promoten. Het voorziet daarnaast een kwaliteitslabel voor het rundsvlees met aandacht voor dierenwelzijn. Voor kippen kan verwezen worden naar een **stempel op de eieren** Code 0: (eieren afkomstig van biologische kippen) en Code 1 (eieren afkomstig van kippen met vrije uitloop). In Nederland kan hiervoor verwezen worden naar **Beter Leven: Dierenbescherming**. Het label kan worden teruggevonden op kip-, kalkoen-, konijn-, varkens- en rundsvlees-, ei- en zuivelproducten. Ook in Nederland bestaat het '**Varken voor morgen**' keurmerk. Op de website van [Labelinfo](#), [Keurmerkenwijzer](#) en [Standardsmap](#) kunt u een meer uitgebreide, maar niet exhaustieve lijst raadplegen.

VERDUURZAMING VAN HET AANKOOPBELEID

In deze sectie worden een aantal pistes voorgesteld om te komen tot een duurzamere aankooppraktijk. Deze lijst is niet exhaustief. Bij de selectiecriteria, technische specificaties, gunningscriteria en uitvoeringsvoorwaarden beperken we ons tot een aantal (courante) voorbeelden. Voor bijkomende inspiratie kunnen we u verwijzen naar de volgende bronnen:

- ✓ EU Green Public Procurement Criteria voor voedsel, cateringdiensten en verkoopautomaten (<https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/9cd7f542-d33c-43f6-91af-b3838c08c395/details>)
- ✓ De MVI-criteriatool.

GEBRUIK VAN CERTIFICATEN EN KEURMERKEN

Keurmerken en labels kunnen geïntegreerd worden in eisen, of kunnen als bewijs dienen dat voldaan wordt aan bepaalde eisen. Dit op voorwaarde dat andere, gelijkwaardige keurmerken en bewijsmiddelen worden aanvaard, en dat de keurmerkeisen betrekking hebben op criteria die verband houden met het voorwerp van de opdracht. Verwijzingen naar keurmerken en labels kunnen zowel opgenomen worden in de technische specificaties als in de gunningscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden.

De kwaliteit en effectiviteit van keurmerken en labels is een onderwerp van debat. Studies wijzen op grote kwaliteitsverschillen tussen verschillende initiatieven, en geven aan dat veelal bijkomende acties nodig zijn om risico's te beperken, zeker bij de monitoring van mensenrechten (zie ook box in het begin van de sectie 'Mensenrechten: een slimme mix van criteria en clauses'). Bekende keurmerken voor deze producten zijn:

- Belbeef
- FAIREBEL
- EU-biologisch
- EKO-keurmerk
- Demeter
- Agriculture Biologique
- Soil Association
- Naturland
- Bioland
- Beter Leven: Dierenbescherming
- Varken voor morgen
- Stempel op de eieren
- On the way to PlanetProof

• **Gecertificeerde producten**

- **Als technische specificatie:** De aangeleverde producten dienen op het moment van levering cumulatief te voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken].
- **Als gunningscriterium:** Offertes die producten omvatten die voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken] worden hoger gewaardeerd. De leverancier wordt geacht om een volledige lijst aan te leveren van de gecertificeerde producten die ze van plan zijn om te leveren als onderdeel van het contract.
- **Als uitvoeringsvoorwaarde:** De aangeleverde producten dienen op het moment van levering, of binnen de zes maanden na de levering, cumulatief te voldoen aan de eisen van één of meerdere keurmerken [zie lijst keurmerken].

MILIEU: TECHNISCHE SPECIFICATIES

Onder technische specificaties worden kenmerken of eigenschappen beschreven waaraan het product of de dienst dient te voldoen. Bij technische specificaties kan gebruik gemaakt worden van normen of keurmerken, hetzij voor de specificaties, of als bewijs dat aan die specificaties voldaan is.

Minimaal 50% van voldoet aan milieu- en dierenwelzijnsriteria (bron: MVO-criteriatool)

Minimaal 50% van de dierlijke producten in het assortiment bestaat uit producten die zijn voorzien van een keurmerk dat goed scoort op milieu en dierenwelzijn, of een gelijkwaardig keurmerk.

De inschrijver conformeert zich aan een groeimodel waarbij wordt gewerkt aan het verhogen van het percentage van 50 naar 100% in 4 jaar. Het percentage wordt steeds per jaar, gerekend vanaf aanvang opdracht, genomen over het inkoopvolume (gemeten in euro's) van dat jaar.

Met het assortiment wordt het gehele portfolio aan te consumeren producten bedoeld dat wordt ingekocht ten behoeve van de opdracht.

Onder inkoopvolume wordt verstaan: de ten behoeve van de opdracht ingekochte ingrediënten vermenigvuldigd met de inkoopprijs daarvan (dit is de prijs exclusief BTW maar inclusief eventuele kortingen).

Let op dat er ook keurmerken zijn die alleen geldig zijn voor dierenwelzijn. In dat geval dient aanvullend bewijs te worden geleverd, dat ook wordt voldaan aan milieueisen op het niveau van een keurmerk. Dit kan bijvoorbeeld met een keurmerk dat wel milieueisen bevat, of een gelijkwaardig certificeringssysteem.

Een aankoop organisatie dient gelijkwaardige keurmerken te aanvaarden die bewijzen dat het aan geleverde aan gelijkwaardige keurmerkeisen voldoet. Een aankoop organisatie dient andere geschikte bewijsmiddelen te aanvaarden indien de ondernemer aantoont:

- *dat hij het specifiek gevraagde keurmerk niet heeft kunnen behalen binnen de gestelde tijd om redenen die hem niet kunnen worden aangerekend, en*
- *dat de geleverde producten voldoen aan de specifiek gestelde eisen in het criterium.*

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *Keurmerken die goed scoren op milieu- én dierenwelzijnseisen of gelijkwaardig (zie hoger).*
- *Specifieke certificerings-/ informatiesystemen (zie hoger)*
- *En een verklaring waarin de inschrijver zich conformeert aan een groeimodel waarbij hij werkt aan het verhogen van het percentage van 50% naar 100% in 4 jaar en waarin de inschrijver aangeeft hoe hij dit groeimodel gaat vormgeven en de 100% gaat realiseren.*
- *Of gelijkwaardig.*

Toelichting voor de aankoop organisatie:

Er is ook de mogelijkheid om specifieke productgroepen te benoemen die aan specifieke eisen moeten voldoen. Een voorbeeld: "Alle eieren dienen te zijn voorzien van een stempel met die begint met het cijfer 0: (eieren afkomstig van biologische kippen) of het cijfer 1 (eieren afkomstig van kippen met vrije uitloop).."

MILIEU: GUNNINGSCRITERIA

Gunningscriteria kunnen gebruikt worden om innovatie op het vlak van duurzaamheid aan te moedigen. De wetgeving inzake overheidsopdrachten biedt heel wat opportuniteiten om naast prijs ook kwaliteitscriteria (waaronder duurzaamheid) mee te nemen bij de gunning. Een belangrijke voorwaarde is dat gunningscriteria steeds gelinkt moeten zijn met het voorwerp van de opdracht.

Meer dan 50% voldoet aan milieu- en dierenwelzijnsriteria (bron: MVO-criteriatool)

De inschrijving wordt hoger gewaardeerd:

- *naarmate meer dan 50% van de vlees- of zuivelproducten in het assortiment bestaat uit producten die zijn voorzien van een keurmerk dat goed scoort op milieu- en dierenwelzijnseisen, of een gelijkwaardig keurmerk, en/of*
- *als de inschrijver kan aantonen dat hij eerder dan over 4 jaar de gevraagde 100% bereikt, waarbij geldt: hoe eerder hij de 100% bereikt, hoe hoger de waardering.*

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *Keurmerken die goed scoren op milieu- én dierenwelzijnseisen, of een gelijkwaardig keurmerk.*

- *En een verklaring waarin de inschrijver zich conformeert aan een groeimodel waarbij hij werkt aan het verhogen van het percentage van 50% naar 100% in 4 jaar en waarin de inschrijver aangeeft hoe hij dit groeimodel gaat vormgeven en de 100% gaat realiseren.*
- *Of gelijkwaardig.*

Toelichting voor de aankoop organisatie:

Dit gunningscriterium behoort bij de eis: 'Minimaal 50% voldoet aan milieu- en dierenwelzijnsriteria'. Indien dit gunningscriterium wordt opgenomen, dient ook die eis te worden opgenomen.

Een aankoop organisatie dient gelijkwaardige keurmerken te aanvaarden die bewijzen dat het geleverde aan gelijkwaardige keurmerkeisen voldoet. Een aankoop organisatie dient andere geschikte bewijsmiddelen te aanvaarden indien de ondernemer aantoont:

- *dat hij het specifiek gevraagde keurmerk niet heeft kunnen behalen binnen de gestelde tijd om redenen die hem niet kunnen worden aangerekend, en*
- *dat de geleverde producten voldoen aan de specifiek gestelde eisen in het criterium.*

Indien leveranciers werken aan continue verbetering wordt dit hoger gewaardeerd (bron: MVI-criteriatool)

Naarmate de inschrijver voor meer producten in het assortiment aantoont dat de leveranciers of producenten van deze producten werken aan continue verbetering op het gebied van milieuaspecten en/of mensenrechten en/of, indien relevant, dierenwelzijn, wordt de inschrijving hoger gewaardeerd. De inschrijver dient dit te kwantificeren als percentage van de te verwachten omzet.

Bij deze continue verbetering dienen meerdere partijen in de keten betrokken te zijn. De leverancier/producent dient jaarlijks te rapporteren en verbeterdoelen te stellen.

Mogelijke bewijsmiddelen:

- *Bewijs van aansluiting bij een platform zoals Sustainable Agriculture Initiative, The Sustainability Consortium (TSC) of een gelijkwaardig initiatief.*
- *Resultaten van de Farm Sustainability Assessment, de toegepaste TSC toolkit of een gelijkwaardige vragenlijst.*
- *Doelen die zijn gesteld op basis van de Farm Sustainability Assessment, de toegepaste TSC toolkit of een gelijkwaardige vragenlijst.*
- *Of gelijkwaardig.*

Inspanningen inzake verpakkingen

Inspanningen m.b.t. het verminderen, hergebruik, recycleren van verpakkingen kunnen hoger gewaardeerd worden.

MENSENRECHTEN: EEN SLIMME MIX VAN CRITERIA EN CLAUSULES

Van vrijwillige standaarden naar een procesgerichte aanpak

In deze fiche worden verschillende instrumenten besproken om aan de slag te gaan met mensenrechten. Tot op heden was de standaardpraktijk het gebruik van vrijwillige standaarden, gecontroleerd via sociale audits, en al dan niet gekoppeld aan een certificaat. Deze vrijwillige aanpak wordt steeds vaker bekritiseerd, en we zien een evolutie richting een procesgerichte aanpak gebaseerd op 'due diligence': een set van processen waarover bedrijven dienen te beschikken om risico's voor mensenrechten (en milieu) te identificeren en in te perken. De due diligence aanpak wordt sterk gepromoot vanuit internationale organisaties, zoals de VN, IAO en OESO, en onderscheidt zich van klassieke keurmerken op minstens drie manieren: (1) aandacht voor continue verbetering met prioritering op basis van de ernst en waarschijnlijkheid van eventuele risico's; (2) de aandacht voor andere informatiebronnen, naast sociale audits; en (3) de focus op de aankooppraktijk zelf (overdreven prijsdruk of andere onredelijke

voorwaarden). De rol van aanbestedende overheden dient erin te bestaan om een meer procesgerichte due diligence aanpak bij leveranciers te stimuleren, of zelfs te eisen.

Hieronder wordt deze procesgerichte aanpak vertaald naar een aantal concrete criteria en clausules. Vrijwillige standaarden en keurmerken kunnen eventueel een rol spelen in deze aanpak, mits ze compatibel zijn met een procesgerichte benadering die gericht is op continue verbetering.

De wetgeving bevat verschillende mogelijkheden om aan de slag te gaan met mensenrechten, zowel via selectie- en gunningscriteria, als via uitvoeringsvoorwaarden. Momenteel worden deze opportuniteiten onvoldoende benut, en waar dit wel het geval is wordt vaak eenzijdig ingezet op uitvoeringsvoorwaarden. Uitvoeringsvoorwaarden hebben als voordeel dat de competitie vóór gunning niet onnodig beperkt wordt, en dat de markt en de overheid de kans krijgen om “al doende te leren”. Nadelen zijn dat ze bestaande inspanningen in de markt niet of slechts beperkt honoreren; dat ze weinig nut hebben bij contracten van korte termijn of voor eenmalige levering; en dat ze capaciteit vergen om de naleving van voorwaarden te controleren tijdens de uitvoeringsfase. Het is daarom aangewezen om voor mensenrechten, waar mogelijk, gebruik te maken van een combinatie van uitvoeringsvoorwaarden en selectie- of gunningscriteria.

Bij het bepalen van de juiste aanpak dient rekening gehouden te worden met de maturiteit van de markt inzake mensenrechten. Doorgaans ligt deze maturiteit hoger bij fabrikanten van consumententextiel dan bij fabrikanten van werkkledij, schoenen, en (met name) PBM. Hieronder wordt een set van criteria en voorwaarden geformuleerd voor **twee scenario's**: een scenario met een lage of onbekende markt maturiteit, en een scenario met een hogere markt maturiteit. De criteria en voorwaarden zijn deels gebaseerd op een criteriaset die ontwikkeld werd voor de aankoop van ICT.

Scenario 1: Markt maturiteit laag of onbekend

Gunningscriteria	
<i>De inschrijver kan aantonen dat hij een begrip heeft van risico's op negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een kort (max 2 pagina's) schriftelijk verslag aan waarin ten minste drie concrete risico's omschreven worden. Desgewenst kan hierbij verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. op de bedrijfswebsite of in het duurzaamheidsverslag).
<i>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de toeleveringsketen van de aan te leveren producten.</i>	De inschrijver levert een lijst aan met de namen en adressen van de productiesites van de aan te leveren producten. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, kunnen punten alsnog toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn (basisscore). De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid. Bijkomende punten kunnen worden toegekend indien de inschrijver informatie kan verschaffen over de herkomst van de producten: locaties van veehouders, waar het verwerkingsproces plaatsvindt. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, kunnen deze punten alsnog toegekend worden indien de inschrijver kan beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.
Uitvoeringsvoorwaarden	
<i>Uiterlijk X maanden na gunning (en in ieder geval voor de levering van de</i>	Kort (max 1 pagina) schriftelijk verslag waarin ten minste drie concrete risico's omschreven worden. Desgewenst kan hierbij verwezen

<p>goederen) toont de opdrachtnemer aan dat hij een begrip heeft van negatieve gevolgen voor de mensenrechten doorheen de waardeketen van de aan te leveren producten.</p>	<p>worden naar bestaande rapportering (bv. op de bedrijfswebsite of in een duurzaamheidsverslag). Deze uitvoeringsvoorwaarde komt te vervallen indien reeds voldaan werd aan gunningscriterium (1).</p>
<p>Uiterlijk X maanden na gunning stelt de opdrachtnemer een schriftelijk plan van aanpak op waarin ten minste twee acties worden beschreven om de geïdentificeerde risico's te beperken of te corrigeren.</p>	<p>Mogelijke acties (deze lijst is niet exhaustief)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Dialoog over mensenrechten met leveranciers of andere externe stakeholders (bv. vakbond, NGO, onderzoeksinstituut). De inschrijver levert bewijs aan dat deze dialoog effectief heeft plaatsgevonden, bv. door middel van een verslag; ✓ Uitwerken en uitsturen van een gedragscode voor leveranciers (supplier code of conduct); ✓ Het (laten) uitvoeren van sociale audits bij leveranciers; ✓ Het gebruik van digitale platformen om de duurzaamheidsprestatie van leveranciers te monitoren; ✓ Opleidingen voor werknemers of leveranciers op het vlak van mensenrechten, due diligence, of sociaal verantwoord aankopen; ✓ Certificatie van producten op basis van een standaard die aandacht heeft voor mensenrechten; ✓ Lidmaatschap van sector- of multi-stakeholderinitiatieven die aandacht besteden aan duurzame waardeketens; ✓ Het uitvoeren van correctieve acties wanneer ontoestanden op gebied van mensen- en arbeidsrechten in de toevoerketen worden vastgesteld tijdens de uitvoering van de opdracht
<p>Uiterlijk X maanden na gunning rapporteert de opdrachtnemer éénmalig over de vorderingen die geboekt zijn bij het implementeren van de acties in het plan van aanpak.</p>	<p>Rapportering neemt de vorm aan van een schriftelijke verklaring, en er kan verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. in een duurzaamheidsverslag of op de bedrijfswebsite). Desgewenst kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer vragen om de rapportering mondeling toe te lichten.</p>

Scenario 2: Hoge(re) markt maturiteit

Selectiecriteria	
<p>De inschrijver levert een analyse aan van risico's voor de mensenrechten in de waardeketen van de aan te leveren producten.</p>	<p>Risicoanalyse bevat ten minste (1) Een omschrijving van het proces van de risicoanalyse; (2) Een lijst met geconsulteerde bronnen; en (3) Een omschrijving van ten minste drie risico's op het vlak van mensenrechten.</p>
<p>De inschrijver kan transparantie verschaffen over de toeleveringsketen van de aan te leveren producten.</p>	<p>De inschrijver levert een lijst aan met de namen en adressen van de veeteelt- en verwerkingssites van de aan te leveren producten. Indien deze lijst nog niet beschikbaar is op het moment van inschrijving, dient de inschrijver te omschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.</p>
Gunningscriteria	
<p>De inschrijver kan aantonen dat reeds één of meerdere acties ondernomen worden om mensenrechtenrisico's in de waardeketen van de aan te leveren</p>	<p>Mogelijke acties: zie 'Basis - Uitvoeringsvoorwaarde (2)'</p> <p>Bijkomende punten worden toegekend indien de inschrijver kan aantonen dat bij deze acties wordt samengewerkt met relevante externe stakeholders, zoals NGO's, vakbonden, of onderzoeksinstituten. Mogelijke bewijsmiddelen zijn lidmaatschap van een relevant sector- of multi-stakeholderinitiatief, of bewijs van</p>

goederen te beperken of te corrigeren.	bilaterale of multilaterale engagementen met externe stakeholders (bv. rapporten, communicatie, auditresultaten).
De inschrijver kan transparantie verschaffen over de grondstoffen die gebruikt worden in de aan te leveren producten.	De inschrijver kan informatie kan verschaffen over de herkomst van het vlees en zuivel die gebruikt worden in de aan te leveren producten: een lijst van veeteeltsites. Indien deze lijst op dit moment nog niet beschikbaar is, dient de inschrijver te beschrijven hoe hij deze lijst zal samenstellen, hoe de nodige informatie verzameld zal worden, en wanneer de lijst afgewerkt zal zijn. De lijst dient ten laatste zes maanden na de start van het contract beschikbaar gesteld te worden aan de aanbestedende overheid.
Uitvoeringsvoorwaarden	
Uiterlijk X maanden na gunning wordt de opdrachtnemer geacht om een schriftelijk plan van aanpak aan te leveren waarin ten minste twee acties worden omschreven om de geïdentificeerde risico's te beperken of te corrigeren.	Indien de inschrijver reeds voldaan heeft aan bovenstaand gunningscriterium, zal de opdrachtgever met de inschrijver in dialoog gaan om bijkomende acties vast te stellen.
Uiterlijk X maanden na gunning rapporteert de inschrijver een eerste keer over de vorderingen die geboekt zijn bij de implementatie van het plan van aanpak. Vervolgens rapporteert de inschrijver op jaarlijkse basis, en maakt hij deze rapportage publiek beschikbaar, bv. door plaatsing op de website.	Rapportering neemt de vorm aan van een schriftelijke verklaring, en er kan verwezen worden naar bestaande rapportering (bv. in een duurzaamheidsverslag of op de bedrijfswebsite). Desgewenst kan de opdrachtgever aan de opdrachtnemer vragen om de rapportering mondeling toe te lichten.

TUSSENTIJDSE RAPPORTERING EN KPI'S

De aanbestedende overheid benadrukt dat de in de offerte vermelde inspanningen m.b.t. milieu en sociale aspecten inspanningen zal vragen van de inschrijver, maar tevens de inschrijver in een economisch voordeel zal plaatsen t.a.v. andere inschrijvers. Deze in de offerte vermelde inspanningen dienen ook in de praktijk omgezet te worden tijdens de uitvoering van de opdracht. De inschrijver zal zich daarom bereid verklaren om alle onderstaande kritieke prestatie-indicatoren (KPI's) gebaseerd op milieu en sociale aspecten [verder te omschrijven] jaarlijks met de aanbestedende overheid te bespreken en zo nodig te voorzien van correctieve actie.

Voorbeelden:

- **Herbruikbare en gerecycleerde verpakkingen:** Percentage van de aangeleverde verpakkingen die geschikt zijn voor hergebruik en recyclage
- Naleving van de levering van producten die beantwoorden aan de **eisen van keurmerken** zoals vermeld in offerte
- Opvolging van de **mensenrechtenproblematiek** zoals voorzien in bestek en offerte.